

בס"ד, כ"ד תשרי התשפ"ז

בכורות י"ז – דיני נדמה ושני ולדות שנולדו יחד

שאלות:

1. כבשה של דוד ילדה זכר שנראה כמו עז. האם הוא חייב בבכורה?

נדמה בבכורה

- הגמרא ממשיכה לדון במשנה מהדף הקודם, שאמרה שרחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל (נדמה) פטורה מהבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים של אמו חייב.
- **רב אושעיא** בא מנהרדעא והביא ברייתא שאומרת שברחל בת עז ובעז בת רחל **רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים**.
- רב הושעיא** ביקש מרבה לשאול את **רב הונא** על מה **רבי מאיר מחייב**. אם מדובר בבכורה, הרי כתוב "אך בְּכֹר שֹׁר" ולכן צריך שהבכור ידמה לאמו! ואם בראשית הגז, והרי כבשים שצמרן קשה פטורים, שנאמר "וּמִגֵּז כֶּבֶשׂי יִתְחַמֵּם!"
- רבה ניסה** לפתור את השאלה לבד, שייתכן שמדובר בוולד דמוי עז שאמו כבשה ואביו תיש: **רבי מאיר מחייב** על שחיתת האב והוולד ביום אחד ("אותו ואת בנו"), כי חוששים לזרע האב (ודין אותו ואת בנו לשיטתו חל גם על האב ולא רק על האם), **וחכמים פוטרים** (לשיטתם האיסור חל רק על האם ולא על האב). הגמרא פורכת את התירוץ הזה, כי אם ככה שיחלקו בשאלה אם חוששים לזרע האב, למה הם חולקים בנדמה?
- לכן הגמרא אומרת שהם נחלקים בבכורה ומדובר במקרה של זכר ממין כבש שאמו כבשה ואם אמו (הסבתא) היא עז (או להיפך), וכולם מסכימים שצריך "שור ובכורו שור": **רבי מאיר סובר** שהולכים אחרי האם, ולכן הוא לא נדמה, **וחכמים סוברים** שהולכים אחרי אב האם, ולכן הוא כן נדמה. או במקרה ההפוך שהנכד דומה לסבתא **רבי מאיר סובר** שחזרה שיות למקומה (הוולד חזר למין הסבתא) ולכן חייב בבכורה, **וחכמים סוברים** שלא, כי הוא שונה מאמו.
- רב אשי אמר** שהם נחלקים כשיש בו מקצת סימנים של אמו, כמו במשנה, **וחכמים הם רבי שמעון**, שמצריך שראשו ורובו דומים לאמו.

2. אורי לבש בגד צמר מכבש שנולד לעז יחד עם פשתן. האם עבר על שעטנז?

דיני נדמה בקרבנות ובצמר

- **רבי יוחנן אמר** שגם **רבי מאיר מודה** שבשעיר של ראש חודש (וגם שעירי הרגלים) שצריך להיות שעיר בן שעירה ולא נדמה, כי נאמר "אחד", שפירושו המיוחד ובא מששת ימי בראשית, כלומר שכל הדורות מהשעיר הראשון כולם שעירים לגמרי ולא דבר אחר.
- הגמרא שואלת הרי הדין הזה נלמד כבר מהפסוק "אֶזְרָא עֵז" בפרשת "שור או כשב", שממעט נדמה לקרבן, ועונה שצריך את שני הלימודים: כי מ"או עז" בלבד היינו לומדים לפסול רק ולד ששונה מאמו, ו"אחד" מלמד שנפסל גם ולד שלא דומה לסבתא אם אמו, למרות שהוא דומה לאימו. ומ"אחד" בלבד היינו פוסלים רק קרבן חובה, ולכן צריך גם "או עז" לפסול אותו גם לקרבן נדבה.

○ **רבי אחא בר יעקב אמר** שגם **רבי מאיר** מודה, שלא לוקים על שעטנז בצמר של נדמה, שאין לו שושלת יוחסין טהורה מהשה הראשון של ימי בראשית, כי נאמר "לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו", ולומדים מהפשתן לצמר: כמו שהפשתן לא נשתנה, ככה גם האיסור הוא דווקא בצמר שלא נשתנה. ובאותה צורה **רב פפא לומד** מסמיכות "גדלים תעשה לך" לפסוק של שעטנז צמר ופשתים יחדיו, שצמר של הנדמה פסול לציצית, ו**רב נחמן בר יצחק לומד** באותה צורה מ"בבבגד צמר או בבבגד פשתים" שבגד של צמר נדמה לא מטמא בנגעים. **רב אשי לומד** בצורה דומה שגם יין של גפן שהדלו אותה על תאנה פסול לנסכים, כי הפסוק מסמך "זבח ונסכים": וכמו שהזבח לא נשתנה, ככה גם הנסכים. **רבינא הקשה**: אם ככה שגפן שהדלו על תאנה נפסל אז גם פשתן שהדלו על קוצים ייחשב שנשתנה, והרי לומדים מהפשתן שהוא לא השתנה! **רב אשי ענה** שריח היין השתנה, וריח הפשתן לא השתנה, וזה שינוי משמעותי שפוסל בנסכים.

3. הכבשה של עידו ילדה לראשונה שני זכרים ביחד. איזה מהם נותנים לכהן?

שני זכרים שיצאו כאחד

○ המשנה **אומרת** שכבשה שלא ילדה קודם וילדה שני זכרים ושני ראשיהם יצאו כאחד, **רבי יוסי הגלילי אמר** ששניהם לכהן, שנאמר "הזכרים לד". **חכמים אמרו** שאי אפשר לצמצם (אין מציאות ששניהם יוצאים בדיוק ביחד, אחד הקדים ולא יודעים איזה), ולכן אחד לבעלים ואחד לכהן.

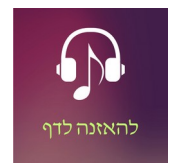
רבי טרפון אמר שהכהן בורר את היפה, ו**רבי עקיבא אמר** שמשמנים ביניהם. הגמרא תסביר שהכהן נוטל את הכחוש, ויאכל אותו רק אחרי שיהיה בו מום כי הוא ספק בכור, והשני נשאר לבעלים ורועה עד שישתאב, כלומר עד שיפול בו מום. והכבש של הישראל חייב במתנות, ו**רבי יוסי פוטר**.

אם מת אחד מהם **רבי טרפון אמר** שיחלקו (הגמרא תסביר ש**רבי טרפון** חזר בו מדעתו הקודמת, וסובר שחולקים בשווי של שניהם גם כשהם חיים), ו**רבי עקיבא אמר** שהמוציא מחבירו עליו הראיה. אם נולדו זכר ונקבה אין לכהן כלום וכולם מסכימים שהמוציא מחבירו עליו הראיה, כי ייתכן שהנקבה יצאה ראשונה, והזכר נשאר ספק בכור ורועה עד שישתאב.

○ בית מדרשו של **רבי ינאי אמר** ש**רבי יוסי הגלילי סובר** שאפשר לצמצם בידי שמים (כמו בלידה) וכל שכן בידי אדם (כשמודדים ומתכוונים לדייק ולצמצם) ו**חכמים סוברים** שבידי שמים אי אפשר כמו במשנה, והשאלה היא האם לדעת **חכמים** אפשר לצמצם בידי אדם? הגמרא **מנסה** להוכיח מ"חוט של סיקרא" שחוגרים אותו באמצע המזבח כדי להבדיל בין דמים עליונים לתחתונים, ואם אי אפשר לצמצם, והחוט לא נמצא בדיוק באמצע אז לפעמים יתנו את העליונים למטה ולהיפך. הגמרא **דוחה** את הניסיון: כי לקחו מרווח בטחון ומרחיבים את החוט מעט, ואז דמים העליונים בודאות יהיו למעלה והתחתונים למטה. ניסיון נוסף מהמידות המדויקות של כלי המקדש והמזבח נדחה, כי התורה ציוותה לעשות, ויש הנחה פנימית שאיך שנעשה את זה גם אם נטעה זה מקובל בשמים. **רב קטינא** ניסה להוכיח מתנור טמא שנחלק לשני חלקים שנראים שווים: שניהם טמאים מספק, כי הטומאה נשאר בחלק שנשאר בו רוב התנור ובכל חלק ייתכן שנשאר רוב. **רב כהנא דחה** את הניסיון כי בכלי חרס מקום השבירה קשה למדידה וקשה למדוד בפועל מי יותר גדול, אבל זה לא בגלל שאי אפשר לצמצם.

הדף לע"נ
אמו"ר שלמה חיים משה ב"ר שמואל מנחם הכ"מ
נלב"ע י"א כסלו התשפ"ו

הגמרא מנסה להוכיח מהרוג שדורש הבאת עגלה ערופה, שנמצא מכוון בדיוק בין שתי עיירות שרבי אליעזר אמר ששתיהן מביאות שתי עגלות, כי הוא סובר שאפשר לצמצם, והוא ממש קרוב לשתיהן. כי אם הוא סובר שאי אפשר לצמצם, אז צריך להביא רק עגלה אחת בשותפות ולעשות תנאי שזה יכפר רק על העיר שזקוקה לכפרה.
הגמרא דוחה את הניסיון: כי רבי אליעזר סובר כרבי יוסי הגלילי, ואי אפשר להוכיח ממנו על דעת חכמים.
והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.